

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет (Україна)

Вища школа економіко-гуманітарна (Республіка Польща)

Академія техніко-гуманітарна (Республіка Польща)

IBM Canada, м. Торонто (Канада)

Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку

Національної академії наук України", м. Київ (Україна)

Парламент Ізраїлю, м. Єрусалим (Держава Ізраїль)

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут» (Україна)

Одеський національний політехнічний університет (Україна)

Технічний університет –Варна (Республіка Болгарія)

Університет “Проф. д-р Асен Златаров”, м. Бургас (Республіка Болгарія)

Університет Торонто (Канада)

УО «Вітебський державний технологічний університет» (Республіка Білорусь)

Економічні проблеми сталого розвитку

Экономические проблемы устойчивого развития

Economical Problems of Sustainable Development

Матеріали

Міжнародної науково-практичної конференції

імені проф. Балацького О. Ф.

(Суми, 11–12 травня 2016 р.)

У двох томах

Том 2

Суми

Сумський державний університет

2016

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗНИЖЕННЯ ТІНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ст. викладач **Гуменна Ю.Г.**, студент гр. МК-31, **Пігуль П.В.**
Сумський державний університет (Україна)

В сучасних умовах економіко-політична ситуація в Україні вимагає здійснення ефективного регулювання з боку державних органів влади. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 42% економічної інформації підприємств знаходиться в тіні [1].

Проблематика тіньової економіки, в тому числі так званої “чорної бухгалтерії” в Україні почала досліджуватися науковцями на початку дев'яностих років. Такі вчені, як: Гладишев Ю.А., Густов Г.А., Ларьків А.Н., Кривенко Т.Д. та багато інших, переконані, що для зниження рівня ухилення від сплати податків необхідно здійснювати заходи на державному рівні.

Якщо раніше під чорною бухгалтерією розуміли лише заробітну плату, яка віддавалась працівникам не офіційно і не підлягала оподаткуванню, то сьогодні це не тільки готівка, а і всі активи та пасиви, які офіційно не висвітлюються під час оподаткування. Вчені виділяють декілька способів зменшення тінізації економіки, зокрема обсягів її чорної бухгалтерії: правовий, аналітичний та психологічний. Правовий метод – це контроль на законодавчому рівні підвищення рівня кримінальної відповідальності за ведення незаконної економічної діяльності. Психологічний метод передбачає виявлення злочинця за психологічним портретом. Даний метод допомагає систематизувати риси такої людини та притягти її до відповідальності. Згідно МСФЗ [2], для зниження показників тінізації економіки використовується аналітичний підхід, який оперує такими методами, як: закон Бенфорда, система показників Беніша.

Суть закону Бенфорда як інструменту управління фінансовою звітністю в тому, що в штучно створеному масиві даних, дані розподіляються іншим чином, на відміну від систем, де не було якогось зовнішнього втручання. Застосування цього закону досить просте: розглядається безліч перших цифр елементів досліджуваного числового масиву, частота появи кожної цифри зіставляється з імовірністю появи цифри у випадковому ряду, побудованому згідно закону Бенфорда. Аналогічно можна провести аналіз другої, третьої і т.д. цифри. При визначенні відхилення вищевказаних величин можна судити про наявність помилки або навмисного втручання. До основних переваг методу належать: його незалежність від порядку величин досліджуваних даних (десятки, сотні, тисячі і т.д.), можливість його застосування у відриві від суті досліджуваних операцій (так як метод виключно статистичний) [3]. В основі використання Закону Бенфорда лежать такі дані: номери платіжних доручень від різних покупців (вся сукупність), суми платежів від покупців, суми в авансових звітах, залишки товарів на складах.

Для виявлення взаємозв'язків між показниками бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати аудитор може використовувати «Модель Беніша» (інша назва - «M-score»), запропоновану професором Месодом Бенішом в 1999 році [4]. Цей метод ґрунтується на виявленні незвичайних даних, отриманих шляхом порівняння найбільшого з найменшим значеннями, найбільшим з другим за значимістю та базового з фактичним. Свою роботу він назвав «Картою нормативних відхилень фінансових індикаторів», яка включає в себе показники, що свідчать про наявність факту шахрайства. Використання карти нормативних відхилень передбачає аналіз фінансової звітності підприємства за кілька періодів, але не менше ніж за 2 роки. Треба зазначити, що поява у звітності тих чи інших ознак шахрайства ще не є свідченням викривлення даних або того, що компанія використовує незаконні схеми. Однак до звітності такого підприємства слід поставитися з підвищеною увагою, особливо контролюючому органу (податковій інспекції), що здійснює перевірку.

В Україні, метод розроблений професором Бенішом не використовується, не досліджено необхідність адаптації нормативних значень коефіцієнтів практично. Але питання розглядалося російськими вченими Бичковою С.М. та Ітигиловою Е.Ю., які запевняють, що дана модель допоможе знизити ризик втрат власності на 50% [5]. Так як, рівень ведення підприємницькою діяльністю в Україні та Росії дуже схожий, можна сказати, що метод доречно інтегрувати у перспективі в українську систему аудиту.

На нашу думку, методи зниження тінізації економіки, зокрема ліквідація проявів чорної бухгалтерії, мають впроваджуватися на законодавчому рівні з використанням досвіду іноземних партнерів. Доречно також провести дослідження і адаптувати зазначені методи для нашої держави.

1. Звіт Мінекономрозвитку «Тенденції тіньової економіки» від 2015. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності редакція на 12.03.2013 року [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_010.

3. Брюханов М. Искажения в финансовой отчетности: как выявить мошенничество // Финансовый директор. 2006. №6.

4. Messod D. Beneish. The Detection of Earnings Manipulation, 55 FIN. ANALYSTS J. NO. 5 (Sept./Oct. 1999).

5. Бичкова С.М. Преднамеренные искажения в бухгалтерской отчетности как следствие оппортунистического поведения руководства экономического субъекта и подходы к его выявлению / С.М. Бичкова, Е.Ю. Итыгилова // ЭТАП: экономическая теория, анализ, практика. 2012. №2. с. 105-121.